

GÖRÖGKATOLIKUS SZEMLELET

⊕ HIT ⊕ LÉLEK ⊕ ÉRTÉK A GÖRÖGKATOLIKUS SZEMLE MAGAZINJA

GÖRÖGKATOLIKUS
SZEMLELET
SZERKESZTŐSÉGE
VI. ÉVFOLYAM 2. szám
2019. NYÁR

Ára: 600 Ft

nka

KÉSZÜLT A
NEMZETI KULTURÁLIS ALAP
TÁMOGATÁSÁVAL

POLYÁKNÉ TÓTH NÓRA – A szerző fényképeivel

Görögkatolikus gyökereink nyomában

Interjú dr. Végheő Tamás atyával

2018 májusától a Magyar Tudományos Akadémia Lendület kutatócsoportjainak egyike lett a 2009 óta működő görögkatolikus kutatócsoport, melyet dr. Végheő Tamás, a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola rektora vezet. A kilencfős csapat öt évre kap támogatást „A magyar görögkatolikusok identitáskeresése, önszerveződése és egyházszerkezeti fejlődése az első magyar nyelvű liturgikus szövegek megjelenésétől (18. század második fele) Dudás Miklós hajdúdorogi püspök haláláig (1972)” című projekt megvalósításához. Az első kutatási év zárásaként, június végén a kutatócsoport kétkötetnyi forrásgyűjteménnyel jelentkezik. A csoport munkájáról Végheő Tamás atyával beszélgettünk.

Kik a tagjai a Lendület kutatócsoportnak?

A Lendület kutatócsoportban három alapvető irányt határoztunk meg: egyházművészeti, egyháztörténeti és egyházi jogi irányt. Mindháromnak az a feladata, hogy kifejezetten a magyar görögkatolikus egyház fejlődését és alakulását vizsgálja: történeti, egyházi jogi és művészeti szempontból, időben korlátozva 1972-ig, Dudás püspök haláláig. A kutatási időszak kezdetét a magyar nyelvű görögkatolicizmus első konkrét jeleinek, a 18. század végi magyar nyelvű liturgiafordításoknak a megjelenésében határoztuk meg.

A három irányban három szekcióvezető dolgozik: az egyházművészeti kutatásokat dr. Terdik Szilveszter, az egyházi jogit dr. Szabó Péter tanár úr, az egyháztörténetit jómagam két társammal együtt dolgozom fel: Sárándi Tamással, a Maros Megyei Múzeum munkatársával, aki a székelyföldi külhelynökség iratanyagát vizsgálja, és dr. Suslik Ádámmal, a Magyar Nemzeti Levéltár levéltárosával, aki a beregszászi levéltárban végez rendszeres kutatásokat. Emellett az újabb kori, II. világháború utáni időszakot – különösen az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában található anyag vonatkozásában – dr. Janka György atya kutatja.

Ehhez kapcsolódik még a történeti részhez sorolható vonulat, melyet Dobos András atya végez, aki a liturgiátörténeti vonatkozásoknak jár utána a liturgikus kéziratokban és liturgikus intézkedésekben; azt vizsgálja, hogyan nyert teret fokozatosan a liturgiában a magyar nyelv, és erre milyen válaszok és megoldások születtek a Munkácsi Egyházmegyében.

Az egyházi jogi és az egyházművészeti fejlődést Szabó Péter és Terdik Szilveszter kutatja, míg két másik munkatárs, Varga Anett és Földvári Katalin a források átírásában és publikálásra való előkészítésében segítenek.

Hogyan dolgozik a Lendület kutatócsoport, milyen koncepció alapján haladnak?

Az ötéves munkatervünk célja az, hogy egy nagymonográfiát készítsünk magyarul és angolul a magyar görögkatolikus egyház történetéről. Ehhez az első években a három irányzat munkafolyamatai párhuzamosan haladnak. Első lépésben a forrásfeltárára fókuszálunk: két-három év a levéltárakban zajlik majd, s az itt fellelhető források megjelenését, átírását és kiadását tervezzük.

(Az első kutatóév végén, június 30-a után jelenik meg a magyar görögkatolikusok 1906–1916 közötti történetére vonatkozó forrásgyűjtemény két kötetben, mely a már megjelent, 1905-ig fellelhető forrásgyűjtemény második és harmadik kötete. Hazai és külföldi levéltárakból a kutatók 928 olasz, német, latin, francia és magyar nyelvű forrást válogattak össze, melyek feltárják és magyarázzák ennek a sorsdöntő évtizednek az eseményeit. A kötetekben korabeli újságcikkek, beszédek és naplóbejegyzések is helyet kaptak. – szerk.)

Az egyházművészeti feltárás során is szükséges a levéltári kutatás, ám ez kiegészül egy fotóadatbázissal is. Terdik Szilveszter egy fotóssal járja a határon túli egyházmegyéket is, ahol magyar öntudatú művészek munkáját keresi, többek között Roskovics Ignácét és Révész Györgyét. Az összegyűjtött anyagból több illusztrált kismonográfiát is kiadunk a második kutatóév végétől kezdve.

Milyen speciális magyar vonatkozásai voltak a századforduló végén az ikonfestészetnek?

Roskovics Ignác festő a magyar görögkatolikusok mozgalmához művészként és aktivistaként is csatlakozott. A Rózsák terei görögkatolikus templomban látható „Magyarok Nagyasszonya” című festménye – melynek egy változata Debrecenben is megtalálható – a századforduló jellegzetes magyar görögkatolikus „ikonja”. Akkoriban ilyen nyugatias volt a görögkatolikus egyházművészet, nemcsak a magyar identitásúak, hanem a ruszinok, erdélyi vagy ungvári görögkatolikusok számára is. A pócsi vagy a hajdúdorogi ikonosztázion képei is a nyugatias gondolkodást tükrözték.

Ez pedig összefüggésben áll az unióra lépéssel...

Igen. Az unió gondolatához alapvetően hozzártartozott a nyugati kultúrkörbe való átlépés, őseink úgy is tekintettek rá, mint egy láthatatlan határ átlépésére. Ma már egész másként gondolunk az unióra, hiszen a II. Vatikáni Zsinat óta a keleti katolikus egyházak eredeti hagyományaikhoz térhetnek vissza, sőt Róma kifejezetten bátorítja és előírja ezt a visszatérést. A kulturális határátlépésnek ma már nincs olyan egzisztenciális jelentősége, mint a 17., 18. és a 19. században volt: a görögkatolikus lét akkor egyet jelentett a nyugati mentalitással, műveltséggel és gondolkodással, ami a vizuális kultúrában is megjelent.

Egy tavaly decemberben adott interjújában arra utalt, hogy néhány éve kiderült: a magyar görögkatolikusok történetének is kezdetét jelentő 1646-os ungvári unió talán mégsem a legelső hivatkozási pont. Ennek kapcsán – bár közvetlenül nem érinti a kutatott időszakot – találtak-e bizonyosságot az iratok között?

A Lendület-projektben megadott időbeli korlátozás ellenére természetesen érdekel minket az unió pontos története, ezért foglalkozunk is vele. A kérdésében említett újabb felfedezések a lényegben nem változtatnak, csak abban segítenek, hogy pontosabban megismerjük a magyarországi görögkatolikuság történelmének dinamikáját. 2015 májusában kiderült, 1646. április 24-én csupán annyi történt, hogy az ott összegyűlt 63 pap kimondta: az egri püspököt ismerik el törvényes püspöküknek (ez logikus is, hiszen a Rákócziak által száműzött törvényes püspöktől el voltak szakítva). Ám a közismert feltételeket (a pápa elismerése mellett a bizánci rítus megtartása, saját maguk által választott, ám az Apostoli Szentsek által

jóváhagyott püspök, a klérus közjogi egyenjogúsítása – szerk.) valószínűleg csak 1649. április 24-én fogalmazták meg. Évszázadokon keresztül mindig is ezt a második dátumot tartották az unió időpontjának, de amikor kb. száz évvel ezelőtt Hodinka Antal történész elkezdte kutatni ezeket az iratokat, felfedezett egy ellentmondást: a legrégebben fellelhető, 1652-ből származó, az unióra visszaemlékező iratban '49-hez kötik Jakusics György egri püspök nevét, aki azonban valójában két évvel hamarabb, 1647-ben már meghalt. Ekkor keletkezett a feltevés, hogy az unióra lépés 1646-ban történt, erről a kutatás során bizonyosodott be, hogy a papok itt csupán hűségesküt tettek az egri püspöknek.

Hová, mely levéltárakba jutottak el az első évben?

A nyomdában lévő 1588 oldalnyi iratanyagot az alábbi levéltárakból gyűjtöttük: Vatikáni Titkos Levéltár, a Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációjának Történelmi Levéltára, Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Osztrák Állami Levéltár, Esztergomi Primási Levéltár, Görögkatolikus Püspöki Levéltár, Kárpátaljai Állami Területi Levéltár, Román Nemzeti Levéltár Fejér, Kolozs és Maros megyei részle-

ge, Magyarországi Református Egyház Zsinati Levéltára, valamint eljutottunk a Keleti Kongregáció levéltárába is.

Hogyan derült ki, melyik úton kell elindulni az iratok felkutatásához?

Ehhez a választ mindig az ügyek természeté adja. Manapság is tudjuk, hová, milyen hivatalhoz kell fordulnunk, ha el akarunk valamilyen ügyet intézni. Így van ez a múltbéli ügyekkel is. A 20. század eleji, a Hajdúdorogi Egyházmegye felállítására vonatkozó iratanyagot a magyar kormányzervek levéltárában és a bécsi nunciatúra levéltárában és az egyházmegyei levéltárakban keressük. A nagyobb egyházi ügyekben mindig érintett volt a püspök, a primás és a Szentsek képviselete. Mivel minden lépés le van papírozva, logikusan követhető az ügymenet. A beérkező levelek hátoldalára fogalmazványt írtak, amely hozzáférhető, de az ebből készült eredeti válaszlevelet mégis érdemes az adott intézmény levéltárából kikérni, mert lehetnek mellékletei, melyekről a fogalmazványnál csak hivatkozás formájában értesülhetnénk. Ez nem más, mint egy szerzteágazó, de izgalmas kirakó, melyből végül kirajzolódik az összkép.

Rómában a Pápai Gergely Egyetemen tanult, de a német-magyar kollégium lakójaként levéltáros is volt évekig az intézmény levéltárában, valamint 2011-től a Vatikáni Titkos Levéltár kutatói egyesületének tagja. Hogyan segítik a munkában ezek a személyes kötődések?

A Vatikáni Titkos Levéltár nyitott, ám korlátozottan látogatható: sok igény érkezik a világból ide, ezért regisztrációra, kérelem benyújtására van szükség, ehhez pedig ajánlóleveleket, diplomamunkát és korábbi kutatásokat kell felmutatnia az ott kutatni szándékozóknak. Számomra korábbi kutatásaim szerencsére megkönnyítik ezt az utat valamelyest. Először 1999-ben jutottam be a levéltárba, amikor a doktori disszertációmát készítettem. A téma-vezetőm, a Gregoriana Egyetem egyik professzora írta az ajánlólevelemet, aki bizonyos fondok (a fond egy levéltári szakkifejezés: vegyes terjedelmű levéltári egység, a levéltári anyag tagolódási rendszerének legszilárdabb pillére – szerk.) kutatására kért engedélyt számomra. A második engedélyt ez alapján már könnyebb volt megkapni, hiszen akkor már kiadott formában vihettem magammal a disszertációmát. Ez jelzésértékű volt a levéltárnak: komoly munkához veszem igénybe a lehetőséget. Az engedélyt ugyanakkor minden évben meg kell újítanom.

Januárban és márciusban is kutatott Rómában. Milyen felismerésekkel és eredményekkel tért haza útjairól?

Januárban folytattam, amit decemberben abba kellett hagynom, vagyis meglehetősen lassan halad a dolog, hiszen szigorúak a szabályok: egy nap öt egységet lehet kikérni, 9 és 13 óra között van kutatóidő. Az egyházmegye felállításának utáni időszak vált mostanra érdekessé a kutatásban: a naptáregyesítés kérdése 1916-ban, amikor a Gergely-naptárra tértünk át (Rómában ezzel kapcsolatban korábban viszonylag kevés dokumentumot találtam), valamint az 1918–20 közötti, a Hajdúdorogi Egyházmegye szempontjából mozgalmas időszak. Újdonságként hatott a felismerés, hogy ekkor komoly erők mozdultak meg az egyházmegye felszámolásáért. Amikor látszott, hogy Magyarországon jelentős határváltozások lesznek, a Hajdúdorogi Egyházmegye felszámolása nagy veszéllyel járt volna: Magyarország új határai sokkal nyugatabbra húzódnának ma, ha nincs egy magyar jellegű görögkatolikus egyházmegye nyíregyházi püspöki székhellyel, hiszen a románok könnyebben érvényesíthették volna eredeti, a Tisza vonaláig húzódó területigényüket. Nagyvárad sorsát például az pecsételte meg, hogy román identitású görögkatolikus püspöki központ volt. Ezért került Nagyvárad Romániához – jóllehet százezres lakosságának a nagyváradi püspök bevallása szerint is csak 10%-a volt román, ám a püspöki székhelyhez tartozó, környező falvak lakossága döntően román görögkatolikus lakosságú volt. Így korábbi történelmi vélemények igazolódtak most: a magyar görögkatolikusoknak is köszönhető, hogy Nyíregyháza ma Magyarországhoz tartozik.

Korábban egy interjúban „sikertörténetnek” nevezte a görögkatolikuságnak azt az útját, melyen egy „hátrányos helyzetű közösség elindult a társadalmi felemelkedés útján”. Mégis sok mélyponton keresztül vitt előrébb az út. Milyen mélypontok jellemzik a görögkatolikuságot és a magyar görögkatolikuságot történelmében?

A görögkatolikuságot története a társadalmi integráció szempontjából összességében valóban nevezhető sikertörténetnek. A magyar nyelvű görögkatolizmusra tekinthetünk úgy is, mint ezen sajátos társadalmi integráció második fokozatára, amelynek megvan a maga rendkívül érdekes történelmi szövegekörnyezete.

A kiegyezés utáni magyar kormányok számára a legnagyobb feladat az volt, hogy a Magyar Királyságon belül a magyar nemzetiség létszámarányát tartósan 50% fölé vigyék. Tisza Kálmán miniszterelnöksége alatt az volt a cél, hogy a Magyar Királyságon belül a magyarság asszimilációs nyereségre tegyen szert. Ezekben az évtizedekben a ruszinok egy része is elmagyarosodott. A magyarság asszimilációs nyereségének egy jelentős részét tehát a 19. század utolsó harmadában és a 20. század elején a görögkatolikusok adják. A magyar görögkatolikusok ezekkel a társadalmi folyamatokkal párhuzamosan küzdöttek céljaikért: a magyar nyelv liturgikus használatának engedélyezéséért és a magyar egyházmegyéért. Amikor a magyar nemzetpolitika felkarolta a magyar görögkatolikusok törekvéseit, egyúttal kiszolgáltatott helyzetbe is hozta őket. Hiszen mindazok – elsősorban a Magyar Királyság nemzetiségeinek egyházi és világi képviselői –, akik elleneztek a magyar kormányok politikai irányvonalát, a magyar görögkatolikusokban is csak a politika eszközét látták. Külföldön, különösen Rómában, sikeresen kommunikálták, hogy a magyar görögkatolikuságot valójában nem is létezik, csak a kormányok magyarosítási törekvései hozták létre ezt a mozgalmat. Ez évtizedeken át szégyenbélyegként ragadt a magyar görögkatolikusokra, és jelentősen korlátozta lehetőségeiket. A valóság azonban az, hogy a magyar nyelv liturgikus használata iránti igény már legalább száz évvel korábban megjelent Hajdúdorogon, egyes szabolcsi, szatmári és dél-zepléni parókiákon.

A magyar görögkatolikusok tragédiája abban rejlik, hogy egyáltalán nem rendelkeztek a szükséges politikai és gazdasági eszközökkel céljaik megvalósításához.

Politikai támogatás nélkül, egyedül nem tudtak elérni semmit. Ki kellett egyezniük a politika világával, el kellett fogadniuk annak törvényeit. Történelmünkben ez vezetett a mélypontokhoz: 1881-ben már karnyújtásnyira volt a Hajdúdorogi Egyházmegye megalapítása, de a politikai érdek végül ezt megakadályozta. 1896-ban szintén egy alapvetően politikai célokra alapozott akció sikertelensége vezetett a magyar nyelv liturgikus használatának szigorú szentszéki tiltásához, amikor még a Danilovics János hajdúdorogi külhelynök vezetése alatt

1879 és 1881 között magyar nyelven kiadott liturgikus könyveket is megsemmisítésre ítélték. A következő mélypont 1920 után következett, amikor a trianoni Magyarországon a politikusok szemében a görögkatolikusoknak már nem volt hasznuk, ezért elfelejtődtek. 1937-ben kálváriájuk pedig tovább folytatódott: amikor meghalt Miklós István első hajdúdorogi püspök, 1938 után ismét felmerült az is, hogy meg kellene szüntetni a Hajdúdorogi Egyházmegyét...

A politikai kiszolgáltatottság ténye történelmünkben ma sokakat lehangol. Nem jó érzés azzal szembesülni, hogy miközben lelki igényekről, imádságról, liturgiáról, egyházi életéről van szó, a nagyon is e világi dolgok ilyen nagy szerepet kaptak. Ilyenkor fontos hangsúlyozni, hogy a magyar görögkatolikusok története ettől a markáns politikai vonaltól függetlenül és azt időben jóval megelőzve indult útjára. Egy nemes, igazságos és jogos ügy hívta életre a magyar görögkatolikusok mozgalmát:

A MAGYAR IDENTITÁSÚ ÉS ANYANYELVŰ BIZÁNCI RÍTUSÚ KATOLIKUSOK MAGYARUL AKARTAK IMÁDKOZNI.

Csak azt kérték saját maguknak, amit a román és a ruszin görögkatolikusok már évszázadokkal korábban megkaptak. Ezért kezdtek el harcolni, ám a mozgalomnak nem volt megfelelő társadalmi és politikai ereje a politikai érdekérvényesítéshez (nem voltak például magyar görögkatolikus nemesi családok, akik a maguk tekintélyével és gazdasági erejével felléphetek volna a célok érdekében), így a mozgalom, kiszolgáltatva a politikának, gyakran a helyi és országos politikusok eszköze lett.

A kutatásai során előkerült Illés József neve is. Ki ő, és miért fontos ennek a jogtudósnek a személye?

Már a 2011-es kutatásaim során is találkoztam a nevével. Most újra előkerült, és bár ebben az évben csak 1920-ig vizsgálódunk, ha a kutatás logikája azt kívánja, hogy megnézzek valamit egy dossziében, akkor a korszakhatáron túlmenő dokumentumokat is átolvasom. Ezért foglalkoztam Illés Józseffel is.

Illés József Visken (az egykori Máramaros vármegyei községben) született egyszerű családban; jogi egyetemet végzett, híres alkotmányjogi jogtudós lett: az Akadémia tagja, egyetemi tanár. Emellett elkötelezett görögkatolikus hívő volt, aki az 1890-es években, fiatalon kapcsolódott be a magyar görögkatolikusok mozgalmába, a budapesti parókia létesítésébe, a nevezetesen 1900-as római zarándoklatba.

Hozzá hasonló érdekes emberek egymás után bukkanak fel, akikkel érdemes többet foglalkozni. Ilyen Illés József mellett Demjanovich Emil főorvos, akinek a nevről sem hallunk, pedig – véleményem szerint – akár még boldoggá avatását is el lehetne indítani. Demjanovich Emil a magánrendelőjében Jókai Mór és Mikszáth Kálmán háziorvosa volt, a gyermekgyógyászatban nagy szaktekintély, az orvosi egyetemen tanár, egy világhírű moszkvai professzor tankönyvének fordítója, a fővárosi életben – fiatakként vidám, bohém – előkelő személyiség. Ugyanakkor a Józsefvárosban megnyitott rendelőjében ingyen gyógyította a munkásokat. Ingyenes orvos volt. Olyan görögkatolikus értelmiségi volt, aki komolyan vette hitét: minden este lefekvés előtt letérdepelve énekelte a napi tropárt, vagyis hitének megélése és gyakorlása a napi rutinját képezte.

És itt érdemes egy fontos tény hangsúlyoznunk: a magyar görögkatolikus egyházat elsősorban világiak hozták létre. A hajdúdorogi mozgalomban kevés pap vett részt, és őket is kötötték az egyházfegyelmi szabályok. Az első sorokban a világi hívek küzdöttek, a később alakuló budapesti magyar görögkatolikus mozgalomban is. Ha nincs meg ez a kitartó világi réteg, amely az egységnek nagyon szép példáját adja, nem történik változás, és nem jön létre a Hajdúdorogi Egyházmegye. Közismert, hogy 1900. március 6. és 9. között ötszáz utaztak együtt (parasztemberek és professzorok) Rómába XIII. Leó pápához saját anyagi áldozatukból és Szabó Jenő támogatásából, aki szintén elkötelezett görögkatolikus hívő volt. Szabó Jenő kijelentette, hogy addig maradnak Rómában, míg a Szentatya nem fogadja őket, akkor is, ha az ötszáz ember étkeztetésére rámege az egész vagyona. Mert fontos volt, hogy eljussanak a pápa elé, és megváltoztassák a magyar görögkatolikusokról kialakult kedvezőtlen véleményt. A világi híveknek ez a kitartása és összefogása meg is hozta az eredményét, s a Szentszékettől kezdve már nem lehetett félrevezetni azzal, hogy a magyar görögkatolikusok valójában nem is léteznek...

Ha ennüjre jelen voltak a világiak az egyházszervezésben, miért nem alakult ki egy a reformátusoknál működő presbiterrendszer? Miért nem akarták átvenni ilyen szempontból is az irányítást?

Mert a magyar görögkatolikus egyháznak három alappillére van: a bizánci rítus, a magyar nyelv és a katolicitás. Mindhárom hozzátartozik a magyar görögkatolikus identitáshoz. Őseink a legsúlyosabb kudarcok idején sem

gondoltak arra, hogy a jogos törekvéseiket ne a katolikus egyházon belül ériék el. Pedig erre a 19. század végén még buzdítást is kaptak bizonyos politikai csoportoktól. Hittek abban, hogy a katolikus egyházban a magyar jellegű bizánci rítusú közösségek értéket képviselnek, amiért érdemes küzdeni és áldozatot hozni. Más megoldásra gondolni sem akartak.

Mindezek mellett egyházunkban a világiak szerepvállalása a Hajdúdorogi Egyházmegye felállítását követően is jelentős maradt. 1922-ben létrejött a Magyar Görögkatolikusok Országos Szövetsége (MAGOSZ) Máriapócon, melynek első elnöke éppen az előbb említett Illés József volt, akinek vezetésével a szövetség a görögkatolikus értelmiségieket próbálta megszefogni és az érdekképviselést tovább folytatni. Ez olyannyira élő dolog volt, hogy Illés József járt a minisztériumokba vagy Rómába – olykor Miklósy püspök helyett is. Hozzá hasonlóan sokan tartották szívügyüknek a magyar görögkatolikus ügyet. Érdekes olvasmány például egy debreceni postamester levele a pápához, melyet a vatikáni levéltár megőrzött, és amelyben arról ír 1937-ben, Miklósy püspök halála után, hogy milyen tulajdonságokkal rendelkezzen a következő püspök. Leírta a pápának, hogy szerinte mire van szükség.

Volt ennek hatása?

Igen. Talán meglepő és alig hihető, de ennek az egyszerű postamesternek a levele ott van az

aktákban bíborosok, érsekek, püspökök, követelek és miniszterek hivatalos levelei mellett.

Visszatérve a levéltári kutatásokhoz: mi szavatolja az iratok valóság- és igazságtartalmát?

Ez egy fontos kérdés, ami nagyon izgalmassá és érdekessé teszi az egyháztörténetész munkáját. A Papp Antal püspök személyéről talált eredeti, mégis egymásnak ellentmondó dokumentumok összevetése lehet erre a legjobb példa. A nagyállói születésű, ám az 1890-es évek közepétől végig Ungváron élő és dolgozó Papp Antaltól az 1920-as évek elején (amikor Kárpátalja már Csehszlovákia része volt) olyan állítások jutottak el a Szentszékhez, hogy nem beszélte annak a népnek a nyelvét, melyet főpásztorként irányított. A Szentszék elhitte ezeket az állításokat, és ez is hozzájárult ahhoz, hogy végül felmentették a munkácsi püspöki székből. Ugyanakkor kirajzolódik egy politikai támadás is Papp Antal ellen a csehszlovák kormány és a magyarellenes egyházi körök részéről. A püspök védelmére kelő egyháziak és világi hívek, valamint a magyar állam képviselői leveleikben és jelentéseikben cáfolják a vádakat. Nem könnyű eligazodni az egymással szöges ellentétben álló kijelentések között, melyek kiélezett politikai helyzetben születtek. Szükség lesz további, más jellegű forrásokra, melyek aztán eldöntik ezt a kérdést.

Mennyire jelentősek a kutatási eredmények, és hogyan formálják a magyar görögkatolicizmus eddig ismert történelmét? Mit várnak a kutatástól?

Sok új forrás és azokban rengeteg új információ kerül elő. Olyan információk, melyekről eddig nem tudtunk. Ezek sok esetben újraírják az eddigi ismereteinket. Már csak ezért is

van létjogosultsága ezeknek a kutatásoknak. De nemcsak ismerni akarjuk a múlt eseményeit és az azokhoz kapcsolódó tényeket, hanem érteni is szeretnénk a folyamatokat. Aprólékos elemzőmunkával szeretnénk megrajzolni egy olyan képet, mely minden magyar görögkatolikus számára látható és érthető kép a múltunkról.

Egy kultúrközösséget és annak minőségét alapvetően határozza meg, mennyire van tisztában gyökereivel, múltjával, mennyire vannak rendben az alapok. 2023-ra a magyar görögkatolikus identitást meghatározó fő kérdéseket szeretnénk tisztázni, és az alapokat rendbe rakni.

Az a célunk, hogy létrejöjjön egy hiteles, tényeken alapuló „történet”, melyet minden magyar görögkatolikus a sajátjaként mondhat el, amikor megkérdézik:

ÉS TE KI VAGY? KIK AZOK A MAGYAR GÖRÖGKATOLIKUSOK?